

DOĞAN CÜCELOĞLU



SAVAŞÇI



Remzi Kitabevi

DOĞAN CÜCELOĞLU, İstanbul Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nden mezun olduktan sonra ABD'de Illinois Üniversitesi'nde Bilişsel Psikoloji (algılama, düşünme, iletişim) alanında doktorasını yapmıştır.

Daha sonra Türkiye'de Hacettepe ve Boğaziçi üniversitelerinde görev yapan Cüceloğlu, Fulbright bursuyla bir yıl süreyle Berkeley'deki Kaliforniya Üniversitesi'nde ziyaretçi öğretim üyesi olarak çalışmalarında bulunmuştur.

1980-1996 yılları arasında ABD'de Fullerton şehrindeki Kaliforniya Eyalet Üniversitesi'nde görev yapan Cüceloğlu'nun, kırkı aşkın Türkçe ve İngilizce bilimsel makalesi yayınlanmıştır. 1996 yılından bu yana Türkiye'de üniversite öğrencilerine, öğretmenlere, anababalara ve işadamlarına yönelik seminerlere, konferanslara ve atölye çalışmalarına ağırlık vermiştir.

1990'dan bu yana kitaplarını Türkçe olarak yayınlamaya özen gösteren Cüceloğlu, Türk insanının düşünce, duygu ve davranışlarını bilimsel psikoloji kavramları içinde inceleyen kitaplar yazmaktadır.

YAZARIN TÜM KİTAPLARI

İnsan ve Davranışı • Yeniden İnsan İnsana
İçimizdeki Çocuk • İyi Düşün, Doğru Karar Ver
Yetişkin Çocuklar • İçimizdeki Biz
Savaşçı • İletişim Donanımları

Doğan Cüceloğlu

Anlamlı ve Coşkulu
Bir Yaşam İçin

SAVAŞCI



Remzi Kitabevi

SAVAŞCI / Doğan Cüceloğlu

Türkçe Yayın Hakları
© Remzi Kitabevi, 2001

Her hakkı saklıdır. Bu yapıtın aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Kapak: Ömer Erduran

ISBN 975-14-0825-3

BİRİNCİ-ON BEŞİNCİ BASIM: Sistem Yayıncılık, Kasım, 1999
ON ALTINCI BASIM: Remzi Kitabevi, Kasım, 2001
ON YEDİNCİ BASIM: Aralık, 2001

Remzi Kitabevi AŞ., Selvili Mescit Sok. 3, Cađalođlu 34440, İstanbul.
Tel (212) 513 9424-25, 513 9474-75, Faks (212) 522 9055
WEB: <http://www.remzi.com.tr> E-POSTA: post@remzi.com.tr

Remzi Kitabevi A.Ş. tesislerinde basılmıştır.

Bir Anı/Bir Sunuş

Ben yedi yaşında okula başladım.

İlk gün öğretmen bir oğlanı cetvelle dövdü; kıpır kıpır yerinde duramayan, bugünkü bilgiler çerçevesinde olsa, büyük bir olasılıkla hiperaktif tanısı konacak olan, Şükrü adında ufak bir oğlan çocuğu.

Çok korktum. Ertesi gün hastalandım. Sıtma oldum.

Sarhoş iğnecinin iğnesi sinire geldiği için sol bacağıma kurudu, zayıfladı ve topal oldum. O yıl okula gidemedim.

Rahmetlik annem bacağıma aylarca sıcak kepek lapası sardı, geceler boyunca kan yürüsün diye o bacağıma ovdu. Ve ayağıma kan yürüdü, can geldi, dokuz ay sonra topal aksak, yine yürümeye başladım.

Ertesi yıl sekiz yaşında, korkarak okula gittim. Okulun ilk günü, güler yüzlü, sıcacık bakışlı bir öğretmen bizimle beraber çocuk şarkıları söyledi, "Aferin çocuklar, ne güzel söylediniz," dedi. Ve benim saçımı okşadı. Gözümün içine baktı, gülümsedi.

Son dersten sonra eve koşarak gittim, yolda coşkuyla şöyle bağırdığımı hatırlıyorum: "Ben okulumu seviyorum! Ben okulumu seviyorum!"

İki yıl sonra annem öldü. Okula gittiğimde yine aynı öğretmenim başımı okşadı, gözleri nemliydi.

Şimdi ben altmış bir yaşındayım. Ve bu satırları yazarken gözlerim nemli. Öğretmenimi özledim.

Ne mutlu bana ki öğretmenimin sağlığında ona bu kitabımı armağan etme fırsatını buldum.

Öğretmenim Muazzez Aktolga, bu kitabı size sunabildiğim için mutluyum.

Sevgili öğretmenim, benim başımı yine okşayın. Yine gülerek bakın yüzüme. Yine beraber şarkı söyletin bize.

Sizin sevgi dolu sözlerinize ve takdir dolu bakıőlarınıza hep ihtiya-
cım oldu; onların yeri başka.

Kimse öğretmen gibi bakamıyor, kimse öğretmen gibi sevemiyor,
sizin sevginiz bir başka öğretmenim.

TEŞEKKÜR

Kitabın ilk müsveddesini kafasının ve gönlünün zenginliğine inandığım, yakın bildiğim, nazım geçen arkadaşlarıma verdim. Saatlerini harcadılar, müsveddeyi gözden geçirdiler, düzeltmeler yaptılar ve önerilerde bulundular.

Filizlenirken

Kitabın ilk tohumlanmasını ve filizlenmesini izleyen, ilk müsveddeleri süratle gözden geçirip beni yüreklendiren gönül dostum Yıldız Hacıoğluyağil oldu.

Nurdoğan Arkış, kitabın oluşumuna katkıda bulunmak için tatilinden zaman ayırdı; Duygu Karaca, oğlu Can'la beraber geçireceği zamanın bir kısmını kitaba verdi.

Yolculuk başladı

İlk çalışmalarından sonra ortaya çıkan müsveddeyi büyük bir sabır ve titizlikle gözden geçiren, notlar alarak bana düşüncelerini bildiren, onunla yetinmeyip ayrıca mektup yazan dostlarımla isimlerini alfabetik sırayla veriyorum:

Aclan Acar, Ahmet Uyar, Anıl Adanalı Koçbeker, Ataman Onar, Aylin H. Menkü, Aynur Yılmaz, Beşir Özmen, Çayhan Dervişoğlu, Funda Andırım Çar, Hadi Sağın, İlksen Bilge, İmge Kiner, Mehmet Ali Güçray, Naime Çakmak, Nejat Bilginer, Nur Karaalp, Ömer Uzun, Özgür Çetinel, Rasim Akpınar, Reşat Atalar, Rüçhan Çandar, Sami Cüceloğlu, Tanju Akdeniz, Tanol Türkoğlu, Yavuz Durmuş, Yeşim Dervişoğlu ve Yusuf Karabulut.

Ve yayımevi...

Kitabın ilk baskısında Sistem Yayıncılık'tan dostlarımla Şermin Yenice ve Erdoğan Yenice kitabımı birçok kez gözden geçirerek içerik, biçim, organizasyon ve teknik ayrıntılarda yardımcı oldular. Erdoğan Yenice, İstanbul'un değişik kahvehanelerini benimle gezerek Arif Bey'le buluşmalarımızın geçtiği yerleri tasvir etmeme yardımcı oldu.

ETA'lar

Kitabın büyük bir kısmını yazın Kaliforniya'da yazdım. Maalesef bazen çocuklarıma vermem gereken zamandan çaldım. Ama, kızlarım Aysen ve Elif, oğlum Timur (ETA'lar) bana anlayış gösterdiler ve desteklerini esirgemediler.

Yazarlar

Daha önceleri de belirttiğim gibi, her yazar çağının çocuğudur ve kendinden önce gelenlerin yetiştirmesidir. Kaynakta verdiğim yazarların bu kitabın içeriğine büyük katkıları olmuştur.

Gözden geçirilmiş yeni baskı

Savaşçı ilk baskısını Kasım 1999'da Sistem Yayıncılık aracılığıyla yaptı ve bir yıl içinde yüz binin üstünde sattı. Kitabın gözden geçirilmiş bu yeni baskısında en çok emeği geçen, hem içerik hem de üslup yönünden önemli katkılarda bulunan kişi asistanım Sabiha Kocabıçak'tır. Ayrıca, yeni baskısında, metne ve kapak çalışmalarına Remzi Kitabevi çalışanları özenle emek vermişlerdir.

Ve teşekkür

Elinizdeki kitap yukarıda sözünü ettiğim kişilerin çabaları ve katkılarıyla benim tek başıma yapabileceğimden daha kaliteli oldu. Yukarıda adı geçenlere sadece kendi adına değil, okurlarım adına da içtenlikle teşekkür ediyorum.

Doğan Cüceloğlu
Ekim 2001

İçindekiler

Önsöz	11
1 Arayış	15
2 Uyanış	40
3 Niyet	72
4 Geleceği Yaratmak	104
5 Güç	153
6 Sorumluluk	195
7 Ölüm Bilinci	236
8 Değişim	265
9 Bitmemiş İşler	315
10 Savaşçı Olmak İçin	352
11 Devam Edelim	391
Kavramlar Sözlüğü	393
Kaynaklar	399

Önsöz

e.e.cummings der ki:

*Seni diğerlerinden farksız yapmaya
Bütün gücüyle gece gündüz çalışan bir dünyada,
Kendin olarak kalabilmek,
Dünyanın en zor savaşını vermek demektir.
Bu savaş bir başladı mı,
Artık hiç bitmez!...*

Kitapta bu tür bir savaşçıdan söz ediyoruz. Söz ediyorum değil, söz ediyoruz; çünkü kitabı Arif Bey'le beraber oluşturduk.

Birinci bölümde arayıştan söz ediyoruz. Anlamını yitiren bir yaşamın temel sorunu, kendi yaşamının dansını yapamamaktır; 'muş gibi' yaşamaktır. Arayışa geçmek zamanı gelmiştir.

Farkına varınca uyanış başlıyor. İkinci bölümde uyanıştan söz ediyoruz. Kişi ancak uyandıktan sonra, daha önce uyuyor olduğunu kavlıyor. Uyuyan uyuduğunu bilmezse, gördüğünün rüya olduğunu anlayamaz.

Peki ne yapalım şimdi? Niyet edelim. Üçüncü bölümde niyet etmekten söz ediyoruz. Neye niyet edeceğiz? Anlamlı ve coşkulu bir yarın yaratmaya.

Peki nasıl yaratacağız bu yarını? Kişisel bütünlük içinde bildiklerimizi bildiğimizi bilerek, bilmediklerimizi bilmediğimizin farkında olarak, ikisi arasındaki farkın bilincinde, gerçeğe sürekli saygılı olarak. Dördüncü bölümde, kişisel bütünlük içinde yarını yaratmaktan söz ediyoruz.

Yarını yaratmak için güçlü olmak gerekir: Gücümüz nereden gelecek? "Kim olduğunu bil," diyoruz; "kişinin gerçek gücü orada." Ve

devam ediyoruz: “Nasıl konuşacağını bil: kiminle, neyi, nerede, ne zaman ve nasıl konuşacaksın? Ve en önemlisi, niçin konuşacaksın? Bil.” Beşinci bölüm bu tür bilmekten söz ediyor.

Yaşam kimin sorumluluğunda? Kimine göre ana-babanın; kimine göre evlendiği eşinin; kimine göre komşusunun; kimine göre onu çalıştıran şirketin; kimine göre devletin sorumluluğunda. Kimine göreyse yaşamda sorumluluk diye bir şey yok. Altıncı bölümde savaşçının sorumluluğundan söz ediyoruz.

“Şimdiyi ve şu anı yaşama tembelliği” neden bu kadar yaygın? Neden görmeyiz bize bakan gözleri, neden kırarız gönülleri, neden pişmanlıklar içinde yuvarlanırlar gideriz? Yedinci bölümde bu soruların yanıtını savaşçının ölüm bilinci içinde irdeliyoruz.

Peki bu sıradan insan, kaybolmuş, güçsüz insan, savaşçı olabilir mi?

Evet!

Nasıl?

Değişerek!

Nasıl değişir?

Farkına vararak ve farkına vardığını yaşama cesareti göstererek.

Sekizinci bölümde bu değişimden söz ediyoruz.

Yaşandıkça ağırlaşan, yükü artan bir yaşam içinde, değişime nasıl cesaret edilir?

Bitmemiş işleri bitirerek.

Dokuzuncu bölümde sizi bitmemiş işlerle tanıştıyoruz.

Bitmemiş işler bitmeden gücümüzü kazanamayız; şimdinin ve şu anın tembelliğinden kurtulamayız.

Örnek mi istiyorsunuz?

Onuncu bölümde savaşçının özelliklerinden söz ediyoruz.

Arif Bey kimdir?

Arif Bey, bu kitapta benimle konuşan bir sınıf öğretmeni. O beni bulmadı, aslında ben onu buldum. Uzun zamandır öğretmenlere ulaşmak, onlarla bir diyalog başlatmak gereksinimi duyuyordum. Arif Bey'i böyle bir anlayışın sonucunda buldum.

Arif Bey'in yüreğinde sıkıntı var. Çabalıyor. Anlamak istiyor, yapmak istiyor. Destek bulamıyor. Ve yalnız.

Bazen bilgece, bazen şaşılacak derecede basit sorular soruyor. Niye? Çünkü Arif Bey okuru düşünüyor: Ne zaman konu karmaşıklaşıp ipin ucu kaçıyor gibi görünüyorsa, soru basitleşiyor. Arif Bey'in

bütün amacı, siz okuyucuya yardımcı olmak. Onun için ara sıra tutarsız görünebilir; affola.

Bu kitap kimin için yazıldı?

'Anlamli ve coşkulu bir yaşam' sözü size bir şey ifade ediyorsa, o yönde öğrenmek, o yönde değişmek, eylem içinde olmak istiyorsanız, bu kitap sizin için yazıldı.

Daha önceki kitaplarımda açıkladığım, irdelediğim kavramları burada yinelemedim. İlgilenen okuyucu diğer kaynaklardan bulabilir diye düşündüm.

'Sen' ve 'Siz'

Arif Bey'le konuşmalarımda ona bazen 'sen' diye hitap ediyorum, bazen de 'siz'. Kitapta 'sen' ve 'siz' konusunda tutarsızlık görebilirsiniz. Bu tutarsızlığı gidermek üzere kitap üzerinde çalışırken kitabı gözden geçiren arkadaşlarımdan biri, Ataman Onar, bu farklılığın tesadüfi olmadığına, o andaki duygusal dinamikler içinde doğal olarak oluştuğuna dikkatimi çekti. Kendine özgü söyleyişiyile, "Abi, hoca birine 'sen' diyorsa, onun kerameti vardır. Hoca, 'siz' dediği zaman kork!" diye algılayışını belirtti ve bu farklılığın kitapta kalmasını önerdi. Ben de öyle yaptım.

1

Arayış

Seminer sonrası beni kapıda yakaladı. Yüzünde heyecan, gerginlik, mutluluk ve kaygı birbirine karışmıştı sanki. Göz göze geldik: "Hocam, bir sorum vardı, acaba bana birkaç dakikanızı ayırabilir misiniz?" Gözlerimiz birbirini anladı, onlar anlaştıktan sonra, istekler genellikle olumlu yanıtlanır. Ben de öyle yaptım.

"Birkaç dakika ayırabilirim."

"Ben öğretmenim. Öğretmenliğe inanıyorum; ama mutsuzum. Sizin tüm kitaplarınızı okudum. *Sizinle konuşmak istiyorum.*"

"Adınız?"

"Adım Arif efendim. Arif Okurer. Dediğim gibi sınıf öğretmeni-yim. Öğretmenliği istediğim için seçtim. Ama, şimdi öğretmenliği seçtiğim için kendimi biraz aptal hissediyorum. Kaybolmuş gibiyim. Ve neden aptal hissettiğimi, neden kaybolmuş hissettiğimi de tam bilmiyorum."

Bu kadar kestirmeden ve yalın bir dille anlam arayışını anlatışı beni etkilemişti. Karşımda, yaşamı anlamsızlaşmadan yakalamak isteyen, buna çabalayan, ama neyi nasıl yapacağını pek bilemeyen birini görüyordum.

"Arif Bey, bu birkaç dakika içinde konuşulacak bir konu mu?"

"Doğan Bey, size ulaşmak zor; bu benim tek fırsatım. Size mektup yazdım ama cevap alamadım. Birkaç dakika için bile olsa konuşmak isterdim. O kadar bunalıma girdim ki, bütçemi zorlayarak psikoloğa gittim, ama pek yararlanamadım."

"Anlıyorum. Konuşmamız gerektiğini görüyorum."

"Evet."

"Ama, birkaç dakikadan daha uzun zamana gereksinmemiz

var.”

“Siz ne zaman dersenez, ben istediğiniz yere gelirim.”

“Yarın Cumartesi. Yarın öğleden sonra saat ikide Kabataş Deniz Otobüsü İskelesi’nin yanındaki çay bahçesinde buluşalım mı?”

“Ben Üsküdar’dan geleceğim, bana uygun.”

“Oldu. Yarın saat ikide buluşmak üzere.”

Gülümseyerek elimi sıktı. Heyecanlıydı. Yüzünü mutlu bir ifade kaplamıştı. Onu daha yakından tanımak istediğimin farkına vardım.

Arayış içinde olan insana pek kolay rastlamıyorum toplumuzda. Benimle konuşmak isteyen insanların çoğu, aslında bir başkasını nasıl değiştirebileceklerini soruyorlar:

“Kocam benimle iletişim kurmuyor. Sizin kitaplarınızı okumasını söyledim, onları da okumuyor. Ne yapmalıyım?”

“Annem ve babam sürekli birbirleriyle kavga ediyorlar. Onların kavga etmemesi için ne yapabiliriz?”

“Çocuğumuzun öğretmeni, öğrencilerini azarlıyor. Asık suratlı biri. Daha iyi bir öğretmen olması için ona ne söylemeliyim? Acaba öğretmeni değiştirmeli miyim?”

“Karımın annesi bizim her işimize burnunu sokuyor. Karım bundan rahatsız değil, ama ben rahatsızım. Ne yapayım, nasıl hareket edeyim de bizim kayınvalidenin işimize karışmasını önleyelim?”

Tabii, en sık sorulan, “Bu memleketin insanını nasıl değiştireceğiz, nasıl adam edeceğiz hocam?” sorusu oluyor.

Arif öğretmen, bir başkasını değiştirmek için soru sormadı. Aslında bana soru sormadı. Yaşamının anlamsızlığının farkına vardığını, bu boşluğun içinde kıvrandığını söyledi. Bir arayış içinde olduğunu paylaştı.

Arif öğretmeni sevdim. Arayış içinde olan insan benim için değerlidir. Bu insan bir öğretmen ise, o zaman gözümde değeri bir kat daha artar. Ona zaman ayırmaya karar verdim.



Cumartesi günü öğleden sonra saat bir buçukta evden çıktım, Akyol'dan Fındıklı'ya doğru yürüyerek indim. Köşedeki sigorta şirketinin genel müdürlük binasının önündeki ışıklardan karşıya geçtim. Yüzüm denize dönük yürürken sağımda bir cami, önümde bir park ve parkın hemen içinde bir çocuk bahçesi yer alıyor. Kırık dökük salıncakları, yeşile boyanmış, oturacak yerleri kırık bankları var bu parkın. Banklar kırık olmasına rağmen yine de insanlar oturuyor üzerinde. Anababalar çocuklarını sallıyor, bazı çocuklar kaydırağa tırmanıyorlar; kuşlar yerlerde yiyecek kırıntısı arıyor. Oldukça kuvvetli bir esinti çıkmış ve bu esinti görünmez bir el gibi yerdeki kâğıt parçalarını, plastik torbaları havalandırıp önüne katıyor ve parktaki tüm çöpleri harekete geçiriyor.

Kuvvetli esinti yere atılmış boş bir hamburger torbasını sürüklemeye başladı. Dört yaşlarında bir kız çocuğu torbanın arkasından koştu, onu yakaladı ve kendisini gözleriyle takip eden, muhtemelen kendisinden bir yaş büyük ağabeyine, "Bak! Ben buldum," diyerek övgüyle elindeki kâğıt torbayı gösterdi. Ağabeyi bununla gerçekten ilgilendi; üzeri resimli, parlak renkli, büyük yazıları olan, göz alıcı bir torba olduğu için, kıza gıptayla baktı. Küçük kız ağabeyinden daha güçlü olmaktan memnun, zafer kazanmış bir edayla, elinde torba, ona bakıyordu. Torbayla bir şeyler yapması gerektiğini düşünüyor, ama ne yapacağını bilemiyordu. Ve ağabeyinin tekliflerine açık olduğu her halinden belliydi.

Kahveye Arif Bey'den önce gelmiştim. Kıyıya yakın bir masaya oturdum. Arif Bey'i görünce gülümseyerek ayağa kalktım; el sıkıştık.

Arif öğretmen otuz yaşlarında, açık renk saçlıydı; hatta koyu saçlıların bol olduğu ülkemizde ona sarışın bile denebilirdi. Bıyığı, saçlarının rengindeydi; ince, bakımlı ve kibardı. Elindeki kitabı masamızın üzerine bıraktı. Yolda geçen zamanını kitap okuyarak değerlendirmiş olmalıydı.

Oturduktan hemen sonra servis yapan genç geldi ve hiçbir şey söylemeden öylece yüzümüze baktı; yüz ifadesi ve duruşuyla, belli ki siparişimizi bekliyordu. İki çay söyledik. Arif öğretmenin, "Sizin ıhlamur içeceğinizi sanıyordum," sözleri üzerine ikimiz de gülüm-

SAVAŞÇI kitabında, anlamlı ve coşkulu
bir yaşam için savaşmaktan söz ediyoruz.
Söz ediyorum değil, söz ediyoruz; çünkü kitabı
Arif Bey'le beraber oluşturduk.

Arif Bey kimdir?

Arif Bey, bu kitapta benimle konuşan bir sınıf
öğretmeni. O beni bulmadı, aslında ben onu buldum.
Uzun zamandır öğretmenlere ulaşmak, onlarla bir
diyalog başlatmak gereksinmesi duyuyordum.
Arif Bey'i böyle bir arayışın sonucunda buldum.

Arif Bey'in yüreğinde sıkıntı var. Çabalıyor. Anlamak
istiyor, yapmak istiyor. Destek bulamıyor. Ve yalnız!...

www.remzi.com.tr

ISBN 978-975-14-0825-9



9 789751 408259

₺ 25,00